

MUCF kortrapport: **Hot och hat bland ideella föreningar**

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor

En analys av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Ungefär var tionde ideell förening uppger att de, eller dess medlemmar, har blivit utsatta för hot och hat kopplat till föreningens verksamhet under de senaste 12 månaderna. En majoritet av dem som blivit utsatta uppger att hot och hat förekommit mer än en gång under det senaste året. Med den här analysen vill Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) lyfta fram ny kunskap på området samt peka på hur förekomsten av hot och hat leder till att ideella föreningar avstår från att bedriva verksamhet och uttrycka åsikter på grund av rädsla.

Tidigare kunskap om hot och hat

Det finns idag begränsad kunskap om förekomsten av hot och hat inom civilsamhället, men följande känner vi till:

- En tredjedel bland förtroendevalda politiker uppger att de under valåret 2018 utsattes för trakasserier, hot eller våld. Jämfört med tidigare år har det skett en ökning (Brå 2019).
- Ungefär hälften av svarande i en enkät som skickades till svenska ungdomsorganisationer uppger att de blivit utsatta för hot och hat. Andelen har ökat sedan 2017 (LSU 2020).
- Flera oberoende opinionsbildare och engagerade i civilsamhället vittnar om förekomsten av hot och hat samt hur detta kan leda till att de avstår från att skriva om vissa frågor (Civil Rights Defenders 2019).
- I den senaste Volontärbarometern som Volontärbyrån skickar ut till personer som sökt ett volontäruppdrag, uppger ungefär en av tio att de utsatts för hot och hat kopplat till deras engagemang under 2019 (Volontärbyrån 2020).

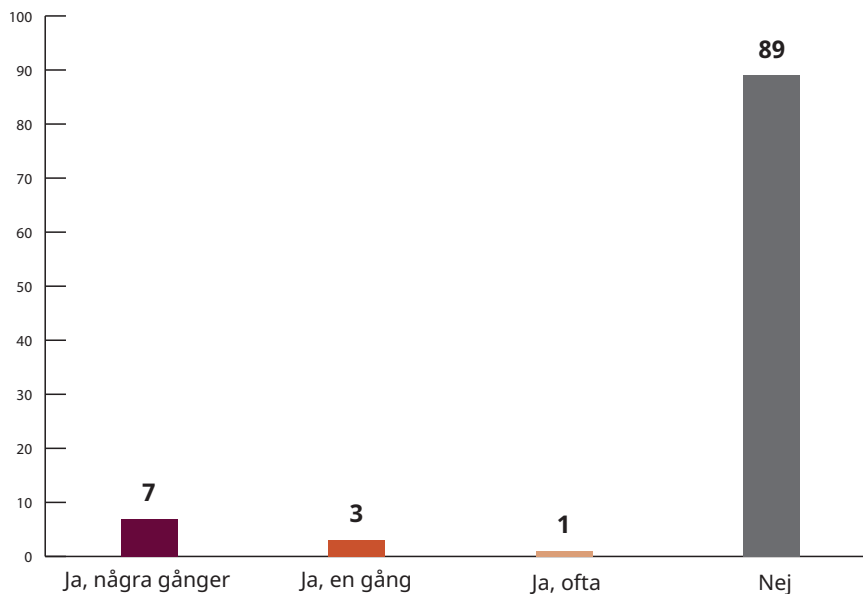
Förekomsten av hot och hat mot dem som försöker uttrycka sig i det offentliga rummet är allvarligt och riskerar att tysta vissa röster. På sikt riskerar detta att leda till att minska mångfalden av åsikter som uttrycks och därigenom urholka demokratins legitimitet (regeringen 2017).

Det civila samhället har en viktig roll som både opinionsbildare och röstbärare. Det är därför viktigt att ha kunskap om hur förekomsten av hot och hat ser ut mot dess organisationer, representanter och medlemmar. Kunskap behövs för att kunna vidta åtgärder som förhindrar och förebygger hot och hat.

En av tio föreningar utsatta för hot och hat det senaste året

MUCF har regeringens uppdrag att följa upp det civila samhällets villkor och verka för att dessa förbättras. Det görs bland annat genom en enkät som riktar sig till ideella föreningar. I årets enkät, som besvarades av 1 456 föreningar, ställdes frågor om hot och hat.

På frågan om föreningen eller dess medlemmar blivit utsatta för hot och hat kopplat till föreningens verksamhet är det 11 procent som svarar att det förekommit under de senaste 12 månaderna. De flesta av de som blivit utsatta svarar att det förekommit mer än en gång (se figur 1).

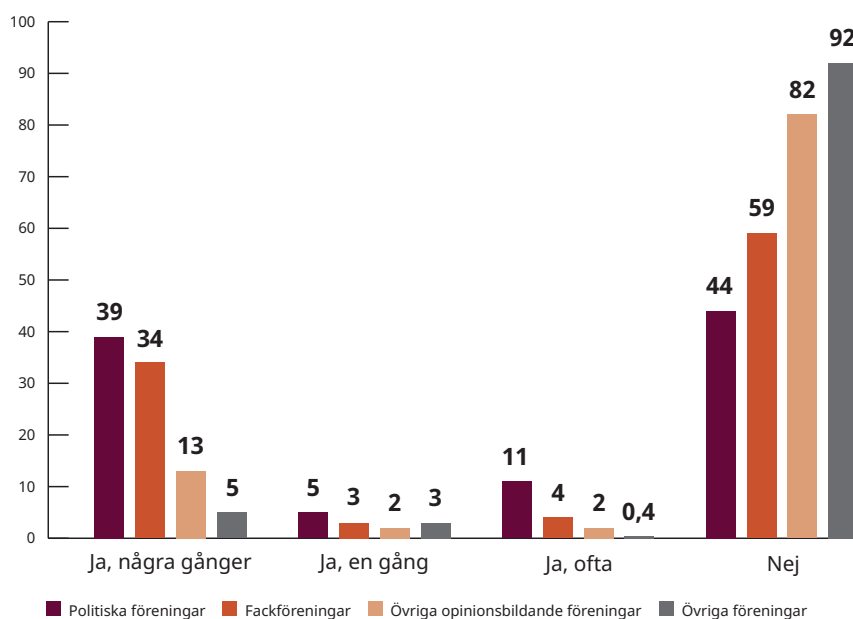
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 1. Har din organisation eller dess medlemmar blivit utsatta för hot och hat kopplat till er verksamhet (de senaste 12 månaderna)? Procent.

Opinionsbildande föreningar särskilt utsatta

Opinionsbildande föreningar är särskilt utsatta. Politiska föreningar, fackföreningar och övriga opinionsbildande föreningar uppger i högre utsträckning än övriga föreningar att de är utsatta för hot och hat.¹

Det är vanligast att politiska föreningar (56 procent) och fackföreningar (41 procent) blivit utsatta för hot och hat men även andra opinionsbildande föreningar (18 procent) har blivit utsatta i högre utsträckning än övriga föreningar (8 procent). För samtliga typer av utsatta föreningar är det vanligast att ha blivit utsatt mer än en gång under de senaste 12 månaderna (se figur 3).

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 2. Har din organisation eller dess medlemmar blivit utsatta för hot och hat kopplat till er verksamhet (de senaste 12 månaderna)? Efter typ av förening. Procent.

¹ Uppdelningen av föreningar i olika grupper beskrivs i faktarutan längst bak i rapporten.

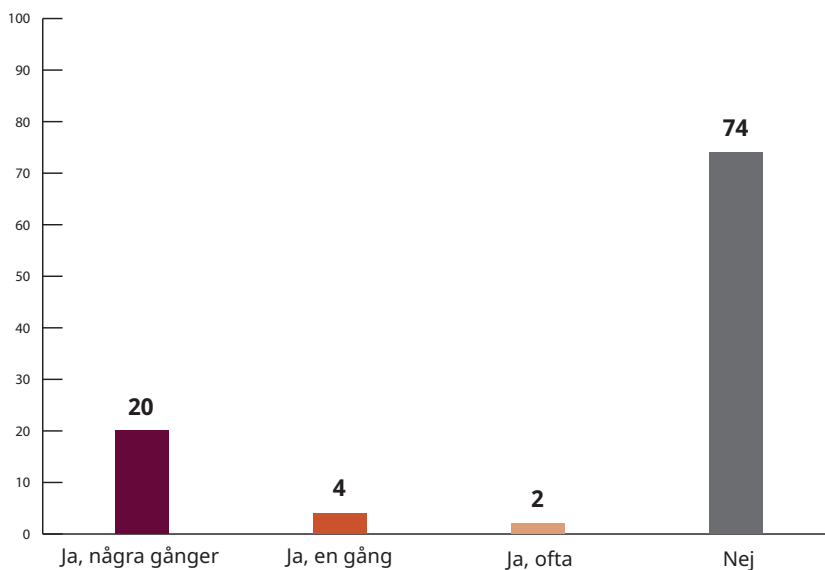
Föreningar som riktar sig mot vissa grupper är också särskilt utsatta

Föreningar som anger att de arbetar med att aktivt öka deltagandet från vissa specifika grupper i samhället är också särskilt utsatta för hot och hat. Det gäller föreningar som riktar sig mot hbtq-personer där 24 procent uppger att de utsatts för hot och hat. Det gäller även föreningar som riktar sig till personer med utländsk bakgrund (19 procent) och till kvinnor (17 procent). Att kvinnor och minoritetsgrupper i högre utsträckning utsätts för hot och hat har även framkommit i andra undersökningar (LSU 2020).

Vanligt att utsatta föreningar avstår från att uttrycka åsikter eller bedriva verksamhet

Bland samtliga föreningar är det 4 procent som svarar att föreningen de senaste 12 månaderna avstått från att uttrycka en åsikt eller bedriva verksamhet av rädsla för hot och hat. Andelen är dock betydligt högre bland de föreningar som har blivit utsatta. Bland dessa är det 26 procent som svarar att föreningen avstått från att uttrycka en åsikt eller bedriva verksamhet av rädsla för hot och hat. De flesta föreningar som har ägnat sig åt självcensur har gjort det vid mer än ett tillfälle.

När det gäller förekomsten av självcensur är det inga skillnader mellan olika typer av föreningar. Det som verkar vara avgörande för om en förening ägnat sig åt självcensur är att föreningen också har varit utsatt för hot och hat. Bland föreningar som ej har blivit utsatta för hot och hat är det mindre än 1 procent som svarar att de någon gång avstått från att uttrycka en åsikt eller bedriva verksamhet av rädsla för hot och hat.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar år 2020.

Figur 3. Har ni (de senaste 12 månaderna) avstått från att uttrycka en åsikt eller bedriva verksamhet av rädsla för hot och hat? Andel av föreningar som utsatts för hot och hat de senaste 12 månaderna. Procent.

≡ Avslutande diskussion

Den period som undersöks sammanfaller med covid-19-pandemin då stora delar av det civila samhället tvingats ställa in eller ställa om sin verksamhet. Det är troligt att pandemin har påverkat resultaten men det är svårt att säga i vilken riktning. Det är dels möjligt att förekomsten av hot och hat varit lägre än under normala omständigheter då de flesta föreningar bedrivit mindre verksamhet än normalt och inte haft till exempel fysiska demonstrationer eller möten. Dels är det möjligt att den digitalisering samhället genomgått bidragit till en ökad förekomst av hot och hat via nätet. Digitaliseringen kan tänkas ha ökat förekomsten av hot och hat genom att både föreningar, och de som hotar, varit mer närvarande digitalt eller spenderat mer tid på sociala medier. Vi vet sedan tidigare att en högre närvaro på sociala medier ökar risken att utsättas bland politiker (Brå 2019) och att sociala medier är den kanal som flest använder för att framföra hot och hat mot ungdomsorganisationer (LSU 2020).

Det är allvarligt att så pass många föreningar uppger att föreningen, eller dess medlemmar, blivit utsatta för hot och hat kopplat till föreningens verksamhet. Det är dock inte självklart att det som svarspersonerna definierar som hot och hat alltid är detsamma, eller att det är en brottslig handling. Men det är oavsett en obehaglig och kränkande upplevelse för den som drabbas. För de flesta föreningar som drabbas är det också något som skett mer än en gång. Förekomsten av upprepat hot och hat mot föreningar, och dess medlemmar, riskerar att leda till att färre personer engagerar sig ideellt. Det vore en förlust, inte bara för den enskilde, utan även för samhället i stort.

Den här rapporten visar att opinionsbildande föreningar samt föreningar som riktar sig mot hbtq-personer, kvinnor och personer med utländsk bakgrund är särskilt utsatta för hot och hat. Resultaten är i linje med tidigare kunskap om hot och hat bland ungdomsorganisationer (LSU 2020).

Det faktum att många av de föreningar som blivit utsatta samtidigt också svarar att föreningen avstått från att uttrycka åsikter eller bedriva verksamhet är även det allvarligt. Det civila samhället är en viktig opinionsbildare och röstbärare. Demokratin riskerar att skadas när föreningar, och dess medlemmar, avstår från att föra fram sina åsikter av rädsla för hot och hat. På sikt leder det till ett mindre fritt samhälle med mindre öppenhet, debatt och tolerans för andras åsikter.

Förekomsten av självcensur är samtidigt inte förvånande. Brå har tidigare redovisat att bland förtroendevalda som utsatts för trakasserier, hot eller våld har var tredje avstått från att engagera eller uttala sig i en specifik fråga (Brå 2019). Den här rapporten visar att hot och hat förekommer även bland ideella föreningar och att det får liknande konsekvenser även för dessa.

Sammanfattningsvis är det en allvarlig situation där grundläggande demokratiska värden hotas av att föreningar inte vågar bedriva verksamhet eller uttrycka sina åsikter på grund av rädsla för hot och hat.

Beskrivning av metod

Resultaten som presenteras i denna rapport bygger på MUCF:s årligt återkommande undersökning bland ideella föreningar som genomfördes under våren 2021. Enkäten skickades ut till 3 000 ideella föreningar varav 1 456 svarade på enkäten.

I enkäten ställdes två frågor kopplat till hot och hat under rubriken *Hur upplever er organisation förekomsten av hot och hat under de senaste 12 månaderna?*

Dessa var:

- Har din organisation eller dess medlemmar blivit utsatta för hot och hat kopplat till er verksamhet?
- Har ni avstått från att uttrycka en åsikt eller bedriva verksamhet av rädsla för hot och hat?

Svarsalternativen på båda dessa frågor var:

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, några gånger
- Ja, ofta

Enkäten har tidigare använts för framtagande av rapporten *Ett år av utmaningar...* (MUCF 2021) som finns tillgänglig på www.mucf.se/villkor21. I rapporten, tillsammans med metodbilagan som finns tillgänglig på hemsidan, finns en utförligare beskrivning av enkätens genomförande.

Uppdelning i olika typer av föreningar

MUCF har kategoriserat föreningar i fyra olika typer av föreningar:

- Politiska föreningar (45 st)
- Fackföreningar (35 st)
- Övriga opinionsbildande föreningar (112 st)
- Icke-opinionsbildande föreningar (1 264 st)

Detta har gjorts med hjälp av föreningens SNI-kod som finns i SCB:s företagsregister. En annan liknande indelning har gjorts med hjälp av en fråga i enkäten där föreningen uppger vilka syften som är ”mycket viktiga” för föreningen.

- *Politiska föreningar* är föreningar med SNI-kod 94920 (”Verksamhet i politiska organisationer”).
- *Fackföreningar* är föreningar med SNI-kod 94200 (”Intressebevakning inom arbetstagarorganisationer”).
- *Övriga opinionsbildande föreningar* är föreningar med övriga SNI-koder som i enkäten uppgett att opinionsbildning är ett mycket viktigt syfte för dem.
- *Övriga föreningar* är föreningar med övriga SNI-koder och som inte angett att opinionsbildning är ett mycket viktigt syfte för dem.

De skillnader mellan olika typer av föreningar som lyfts fram i rapporten är statistiskt säkerställda och testade på 95-procentig signifikansnivå.

Referenser

Brå (2019). *Politikernas trygghetsundersökning 2019*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Civil Rights Defenders (2019). *När samhället tystnar*. Civil Rights Defenders.

LSU (2020). *Vi sluter oss inåt*. Sveriges ungdomsorganisationer.

MUCF (2021). *Ett år av utmaningar...* Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringen (2017). *Till det fria ordets försvar*. Stockholm: Regeringen.

Volontärbyrån. *Volontärbarometern – Rapport om ideellt engagemang 2020*. Volontärbyrån, 2020.